

УДК 37.032

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/59-3-43>

Вікторія УЛЬЯНОВА,

orcid.org/0000-0003-1619-3735

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри музично-інструментальної підготовки вчителя
Харківської гуманітарно-педагогічної академії
(Харків, Україна) Ulianova-Vika@ukr.net*

Людмила СНЕДКОВА,

orcid.org/0000-0002-0389-2257

*кандидат мистецтвознавства, викладач вищої категорії,
доцент кафедри музично-інструментальної підготовки вчителя, викладач-методист
Педагогічного фахового коледжу Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
(Харків, Україна) snedkovala@gmail.com*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ ЗІ «СЦЕНІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ» З ВРАХУВАННЯМ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ

В умовах сьогодення педагог зобов'язаний бути не тільки професіоналом в знанні своєї дисципліни, але і бути творчою особистістю. Авторами в статті проведений аналіз та теоретично обґрунтовані ефективні організаційно-педагогічні умови здійснення особистісно орієнтованого підходу (ООП) при проведенні занять з дисципліни «Сценічна майстерність». Зокрема йдеться про адаптування навчального матеріалу, врахування особистих інтересів, запитів і можливостей здобувачів освіти за спеціальністю «Середня освіта (Музичне мистецтво)». Адаптація та індивідуалізація освітнього процесу під час проведення занять належать до тих чинників, що допомагають закладам освіти дотримуватися стандартів якості в ситуації сьогодення.

Автори проаналізували роботи науковців, науково-методичну і періодичну літературу, дали визначення поняттю «дистанційне навчання», «майстерність», «педагог-майстер». Зауважено, що при викладанні предмета «Сценічна майстерність» важливо акцентувати на місце педагога в цій системі, адже педагог-майстер повинен досконало володіти дисципліною, що викладається, методикою навчання і виховання, психологічними знаннями, а також знаннями в різних галузях науки і мистецтва. Описані основні завдання при вивченні дисципліни «Сценічна майстерність»; розроблений ряд рекомендацій та особистісно-орієнтовані, адаптивні підходи. Визначено, що складовими частинами професійної підготовки майбутніх фахівців є аспекти постановочно-організаційної діяльності: від уміння написати сценарій до засвоєння навичок роботи з великою кількістю учасників свята, враховуючи фахівців, виконання адміністративно-організаційних функцій. А отже викладачі, при проведенні занять повинні враховувати всі аспекти та підходи для становлення майбутніх фахівців з музичного мистецтва. Встановлено, що педагогічна задача курсу «Сценічна майстерність» полягає у виробленні оптимальної методики виконання акторської майстерності з врахуванням індивідуальних особливостей здобувача освіти.

Ключові слова: дистанційне навчання, індивідуалізація, майстерність, музичне мистецтво, сценічна майстерність.

Viktoriiia ULIANOVA,*orcid.org/0000-0003-1619-3735**Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Music and Instrumental Teacher Training
Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy
(Kharkiv, Ukraine) Ulianova-Vika@ukr.net***Lyudmila SNEDKOVA,***orcid.org/0000-0002-0389-2257**Candidate of Art History, Teacher of the Highest Category,
Associate Professor at the Department of Musical and Instrumental Teacher Training,
Teacher-Methodologist
Pedagogical Professional College of the Municipal Institution
"Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy"
(Kharkiv, Ukraine) snedkovala@gmail.com*

PECULIARITIES OF CONDUCTING CLASSES ON "STAGE SKILLS" TAKING INTO ACCOUNT A PERSONALITY-ORIENTED APPROACH

In today's conditions, a teacher is obliged to be not only a professional in the knowledge of his/her discipline, but also to be a creative person. In the article, the authors analyze and theoretically substantiate the effective organizational and pedagogical conditions for the implementation of a personality-oriented approach (POP) in conducting classes in the discipline «Stage Skills». In particular, it is about adapting the educational material, taking into account the personal interests, requests and capabilities of students majoring in Secondary Education (Musical Art). Adaptation and individualization of the educational process during classes are among the factors that help educational institutions meet quality standards in today's situation.

The authors analyzed the works of scientists, scientific, methodological and periodical literature, and defined the concepts of «distance learning», «mastery», and «master teacher». It is noted that when teaching the subject «Stage Skill» it is important to emphasize the place of the teacher in this system, because a master teacher must have a perfect command of the discipline taught, methods of teaching and upbringing, psychological knowledge, as well as knowledge in various fields of science and art. The main tasks in the study of the discipline «Stage Mastery» are described; a number of recommendations and personality-oriented, adaptive approaches are developed. It is determined that aspects of staging and organizational activities are integral parts of the professional training of future specialists: from the ability to write a script to mastering the skills of working with a large number of participants in the holiday, including specialists, performing administrative and organizational functions. Therefore, when conducting classes, teachers should take into account all aspects and approaches for the formation of future specialists in musical art. It has been established that the pedagogical task of the course «Stage Performance» is to develop an optimal methodology for performing acting skills, taking into account the individual characteristics of the student.

Key words: *distance learning, individualization, mastery, musical art, stage performance.*

Постановка проблеми. Науково обґрунтовані підходи до організації адаптивного, особистісно орієнтованого навчання та проведення занять здобувачів освіти в умовах сьогодення є актуальними. Важливо враховувати інтереси, можливості, умови, коли кожному здобувачу доводиться самостійно працювати з навчальним матеріалом, будуючи власну траєкторію навчання й керуючи нею. Одним з пріоритетних завдань закладів освіти України в сучасних умовах є розвиток та впровадження дистанційних освітніх технологій. Дистанційне та змішане навчання відкриває нові можливості для безперервної освіти, хоча, звісно є і ризики, що виникають в процесі навчання майбутніх фахівців за спеціальністю «Середня освіта (Музичне мистецтво)».

Аналіз досліджень. Питання індивідуалізації навчально-виховного процесу відводили

значне місце такі видатні педагоги як Я. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, Й. Песталоцці, А. Дістерверг, К. Ушинський, П. Каптеров, Б. Грінченко. Функціональні системи мистецтва розглядалися такими науковцями, як В. Демін, А. Запесоцький, М. Каган, В. Межуєв, Г. Сельовко і ін. Питання педагогічної майстерності є в центрі уваги таких науковців як Ш. Амонашвілі, І. Зязюн, С. Логачевська, Л. Лузіна, Р. Скульський, Г. Сагач, О. Савченко та ін

Метою статті є аналіз досвіду авторів щодо впровадження у освітній процес при викладанні дисципліни «Сценічна майстерність» гнучких та інформативних методів подачі навчального матеріалу та поточного контролю знань під час виконання практичних завдань, заснованих на використанні технологій Google.com, Uptolike.com, Examinare; комп'ютерних статистичних пакетів

Statgraphics, S-plus, SPSS; програм тестувань MyTestX, UniTest System, OpenTEST2, HotPotatos.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Недостатнє володіння педагогами цифровими технологіями та вміннями здійснювати адаптивний підхід при викладанні фахових дисциплін під час навчання здобувачів знань, стають перешкодою у засвоєнні студентами навчального матеріалу та, у подальшому, їх професійного розвитку. Тому авторами був проведений аналіз використання особистісно орієнтованого підходу в процесі дистанційного та змішаного навчання здобувачів знань за спеціальністю «Середня освіта (Музичне мистецтво)».

Виклад основного матеріалу дослідження.

В умовах сьогодення педагог зобов'язаний бути не лише професіоналом в знанні своєї дисципліни, але і бути творчою особистістю. Утворення XXI віку орієнтує на вільний розвиток людину, творчу ініціативу, самостійність і конкурентоздатність. У сучасних умовах розвитку освіти особлива увага приділяється високопрофесійному викладачу, що володіє творчим потенціалом, здібному до саморозвитку і самовдосконалення, створення і передачі цінності. Професійна майстерність – це мистецтво навчання і виховання, доступне кожному педагогу (вихователю), але що вимагає постійного вдосконалення. Педагог стає майстром своєї справи, професіоналом по мірі того, як він освоює і розвиває педагогічну діяльність, визнаючи педагогічні цінності. Адже неочікувано швидкі темпи імплементації дистанційної освіти поставили під загрозу якість освітнього процесу; при всіх своїх перевагах і можливостях нерідко таке віртуальне навчання орієнтоване на «використання звичних методів, що передбачають односторонній вплив викладача, який є головним і єдиним організатором навчального процесу, визначає цілі, ігноруючи особисті мотиви і життєві настанови студентів, контролює і регламентує їх дії» (Бровченко, 2020).

При викладанні предмета «Сценічна майстерність» важливо акцентувати на місце педагога в цій системі, адже педагог-майстер – це фахівець високої культури, майстер своєї справи, він досконало володіє дисципліною, що викладається, методикою навчання і виховання, володіє психологічними знаннями, а також знаннями в різних галузях науки і мистецтва. Перебудова народної освіти передбачає вдосконалення естетичного виховання підростаючого покоління. В складному комплексі засобів формування соціально активної, творчої, гармонійно-розвинутої особистості педагога важливе значення має сценічна підготовка.

Викладач, який виступає організатором естрадних вистав, театралізованих свят, обрядів часто є не тільки постановником, але й сценаристом цих масових видовищ. Складовими частинами його професійної підготовки є аспекти постановочно-організаційної діяльності: від уміння написати сценарій до засвоєння навичок роботи з великою кількістю учасників свята, враховуючи фахівців, виконання адміністративно-організаційних функцій. Музично-виховна робота залежить від багатьох умов і принципів, які визначають успішність педагогічної роботи. В сукупності ці умови і принципи утворюють міцну начальну-методичну базу, яку може вдосконалити та поглибити педагог-майстер (Прищепа, 2015).

Звернемось до визначення, яке дає І. Зюзюн. Під майстерністю він розуміє «комплекс властивостей особистості, який забезпечує високий рівень самоорганізації професійної діяльності», до яких він відносить наступні (Зюзюн, 2006):

- гуманістичну спрямованість діяльності вчителя;
- професійні знання;
- педагогічні здібності;
- педагогічну техніку.

Педагогічна майстерність, на його думку, є самоутворюючою системою в структурі особистості, де системо утворюючим чинником виступає гуманістична спрямованість, що дозволяє доцільно вибудовувати педагогічний процес.

Своє бачення дефініції виклали Л. Кайдалова, Н. Щокіна, Т. Вахрушева. На їх думку, педагогічна майстерність – це високе мистецтво навчання і виховання, що постійно удосконалюється. Підвищення педагогічної майстерності доступне кожному педагогу (Кайдалова, 2009). Прояв майстерності полягає в успішному вирішенні професійно-педагогічних завдань та високому рівні організації навчально-виховного процесу при викладанні дисципліни «Сценічна майстерність».

Звернімось до самого визначення «дистанційне навчання».

Автори погоджуються з визначенням, що дистанційне навчання – це індивідуальний процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій (Положення про дистанційне навчання, 2013). Слід зазначити, що дистанційне навчання формується згідно із тими ж цілями і дидактичними

принципами, що очне навчання. Відмінність дистанційного навчання полягає в принципах організації, обумовлених специфікою інформаційного середовища, в якій воно здійснюється. На відміну від заочної форми, дистанційне навчання передбачає постійний зворотний зв'язок викладачем, яка реалізується за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (Geng, Law, Niu, 2019).

Особистісно-орієнтований підхід при викладанні дисципліни «Сценічна майстерність» став основоположним у підготовці здобувачів знань за спеціальністю «Середня освіта (Музичне мистецтво)», адже він пов'язаний із формуванням особистісних і професійних якостей, передбачає створення активного освітньо-виховного середовища для формування майбутнього фахівця. Основою ООП в освіті є фундаментальні ідеї гуманізації, індивідуалізації, диференціації навчання, що перекликаються з ідеями особистісного розвитку (І. Бех, С. Максименко, О. Пехота, С. Подмазін, В. Рибалка та ін.).

Основними завданнями при вивченні дисципліни «Сценічна майстерність» автори вважають:

- Виховання у майбутнього вчителя музичного мистецтва здатність самостійно, логічно, послідовно вибудовувати необхідну дію відповідно конкретному завданню.

- Удосконалення психофізичних та психологічних якостей, необхідних для професії вчителя.

- Володіння акторською технікою під час виступу на сцені.

При проведенні занять зі «Сценічної майстерності» необхідно враховувати особистісно-орієнтовані, адаптивні підходи, а також ряд рекомендацій, розроблених авторами:

- Використання «принципу гуманізації». Передбачає вміння педагога стати на позицію здобувача освіти, врахувати його точку зору, не ігнорувати його почуття і емоції, бачити в ньому повноправного партнера, а також орієнтуватися на вищі загальнолюдські поняття.

- Використання «принципу диференціації». Передбачає створення оптимальних умов для самореалізації кожного здобувача освіти в процесі освітньої діяльності з врахуванням віку, статі, накопиченого досвіду, особливостей емоційної та пізнавальної сфери.

- Використання «принципу інтегративності». Передбачає створення емоційного благополуччя, як найважливішої умови цілісного розвитку здобувача освіти, творчих проявів і становлення індивідуальності, гармонічного поєднання на заняттях і в різних життєвих ситуаціях музичних,

літературних фрагментів, живопису, поезії, виходом на образотворення в різних видах художньої діяльності – малювання, музикування, мімічні та пантомімічні етюди та ін.

- Використання «принципу змістовності». Передбачає змістовність занять, різноманітність тематики і методів роботи.

- Використання «принципу систематичності». Передбачає включення театралізованих та музично-театралізованих вправ у всі форми організації педагогічного процесу, що робить їх такими ж необхідними, як дидактичні та сюжетно-рольові.

- Використання «принципу співпраці». Адже співпраця здобувачів освіти один з одним та з викладачем є досить важливою складовою навчально-виховного процесу.

- Використання «принципу професійної компетентності». «Все, що ми робимо, – ми робимо професійно!» – так можна визначити суть цього принципу.

Адже, після проходження курсу з дисципліни «Сценічна майстерність», майбутні фахівці повинні вміти:

- Здобувачі освіти за спеціальністю середня освіта (Музичне мистецтво) повинні вміти:

- Володіти практикою акторської майстерності.

- Координувати м'язове напруження.

- Гримувати дитяче обличчя.

- Аналізувати літературний текст (тема, ідея).

- Вміти держати вірний тон сцени.

- Проаналізувати та дати об'єктивну оцінку самостійній (домашній) роботі студента.

- Застосовувати набуті знання щодо специфіки викладання спеціальних дисциплін у практичній викладацькій діяльності.

Отже, узагальнюючи вищесказане, педагогічна задача курсу «Сценічна майстерність» полягає у виробленні оптимальної методики виконання акторської майстерності з урахуванням індивідуальних особливостей здобувача освіти.

Висновки. Серед найважливіших завдань сьогодення, що постають перед закладами освіти, необхідно виділити забезпечення доступу до освітнього процесу для всіх його учасників у формі дистанційного або змішаного навчання, забезпечити неперервність та ефективність відповідно до рекомендацій Європейського простору вищої освіти. Особистісно-орієнтований підхід при викладанні дисципліни «Сценічна майстерність» з використанням цифрових сервісів в процесі дистанційного та змішаного навчання є важливим. Адже таким чином здобувачі освіти

набувають такі фахові компетентності, як здатність застосовувати елементи теоретичного та експериментального дослідження для підвищення ефективності музично-педагогічної діяль-

ності; здатність свідомо поєднувати інноваційні освітні та мистецькі технології з усталеними вітчизняними та світовими традиціями у виконавстві, музикознавстві та музичній педагогіці та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бровченко А. Можливості інтерактивної взаємодії студентів та викладачів у процесі дистанційного навчання з позиції особистісного підходу. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2020. № 31 (70). С. 183–190. URL: http://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/4_2020/30.pdf (дата звернення: 10.01.2023).
2. Зязюн І.А., Крамущенко Л.В., Кривonos. Педагогічна майстерність. Навч. підр. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Київ: Вища шк., 2004.
3. Кайдалова Л.Г. Педагогічна майстерність викладача. Навч. посібн. Харків: Вид-во НФаУ, 2009. 140 с.
4. Мартинець Л. А. Проектна діяльність у навчально-виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2015. № 3. С. 10–13.
5. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ: освіта України. 2008. 274 с.
6. Прищеп С. Особистісна активність підлітка: сутність, діагностика, проектування : монографія. Умань. 2015. С. 191.
7. Про затвердження Положення про дистанційне навчання : Наказ МОН України від 25.04.2013 № 466. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13> (дата звернення: 10.01.2023).

REFERENCES

1. Brovchenko A. Mozhylyvosti interaktyvnoi vzaemodii studentiv ta vykladachiv u protsesi dystantsiinoho navchannia z pozytsii osobystisnoho pidkhodu [Opportunities for interactive interaction between students and teachers in the process of distance learning from the perspective of a personal approach]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Serii: Psykholohiia [Scientific Notes of Vernadsky National University. Series: Psychology]*. 2020. Nr. 31 (70). pp. 183–190. URL: http://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/4_2020/30.pdf (data zvernennia: 10.01.2023). [in Ukrainian].
2. Ziaziun I.A., Kramushchenko L.V., Kryvonos. Pedahohichna maisternist [Pedagogical skill]. Navch. pidr. Vyd. 2-he, pererobl. i dopov. Kyiv: Vyshcha shk. [Higher education] 2004. [in Ukrainian].
3. Kaidalova L.H. Pedahohichna maisternist vykladacha [Pedagogical skill of the teacher]. Navch. posibn. Kharkiv: Vyd-vo NFaU, 2009. 140 p. [in Ukrainian].
4. Martynets L. A. Proektna diialnist u navchalno-vykhovnomu protsesi zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu. [Project activity in the educational process of a comprehensive educational institution]. Kyiv, 2015. Nr. 3. Nr. 10–13 [in Ukrainian].
5. Padalka H.M. Pedahohika mystetstva (Teoriia i metodyka vykladannia mystets'kykh dystsyplin) [Art pedagogy (Theory and methodology of teaching of art disciplines)]. Kyiv: osvita Ukrainy. 2008. 274 p. [in Ukrainian].
6. Pryshchepa S. Osobystisna aktyvnist pidlitka: sutnist, diahnostryka, proektuvannia : monohrafiia [Personal activity of an adolescent: essence, diagnostics, design: a monograph]. Uman. 2015. p. 191 [in Ukrainian].
7. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro dystantsiine navchannia : Nakaz MON Ukrainy vid 25.04.2013 Nr. 466. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13> (data zvernennia: 10.01.2023). [in Ukrainian].